

ŠPICA DNEVNIKA 2: SVEDOK DRUŠTVENIH I MEDIJSKIH PROMENA

654.197:78

316.74:78

COBISS.SR-ID 15857929

Apstrakt

Iako kratke po trajanju, špice su simboli određenih medija. U ovom radu proučava se špica RTS Dnevnika 2, kao najdugovečnije TV emisije na našim prostorima. U radu se proučavaju razlozi, pre svega oni društveno-tehnološki, koji su doveli do njenih brojnih promena. Analiziranjem muzičkog sloja špice, ispituje se uloga muzike u namenski osmišljenoj formi, jednom od najkraćih formata elektronskih medija, kao i razlog zašto je neka od korišćenih špica bila dugovečnija, voljenija ili omraženija od drugih. Takođe, tekst daje odgovor na pitanje može li TV špica, kao deo popularne kulture, imati „vantelevizijski život“.

Ključne reči

televizija, Dnevnik 2, špica, primenjena muzika, popularna kultura

Uloga špica, džinglova i kulisne muzike na televiziji

Od kada se pojavila, krajem četrdesetih godina 20. veka u svetu, a od kraja pedesetih godina kod nas, televizija je u stalnoj komunikaciji sa publikom, tražeći nove oblike kojima bi privukla pažnju – povećavanjem broja televizijskih mreža i kanala, pojavom digitalne televizije i novih medijskih platformi, osmišljavanjem televizijskih programa koji će gledaoca učiniti pasivnim ili aktivnim učesnikom, ili stvaranjem osećaja kod pojedinca da se to što gleda dešava i njemu lično ili u njegovom okruženju. Manuel Kastels (Manuel Castells) televiziju, transformisanu zbog tehnologije, biznisa i kulture, vidi kao „medij koji kombinuje masovno emitovanje (broadcasting) i masovno emitovanje sadržaja (narrowcasting)“ (Castells 2009: 87–88). Uprkos transfor-

1 nikoleta_yu@yahoo.com

maciji, televizija je i dalje dominantni medij masovne komunikacije – prema podacima REM-a, gledalac je u 2014. godini prosečno provodio 303 minuta dnevno uz televizijski program. To vreme se (mada ne posebno značajno) smanjuje od 2010. godine (REM 2015).

Privlačenjem većeg broja gledalaca, snagom svoje dostupnosti, intenzivnim, a ponekad i agresivnim pristupom, televizija je sjajno komercijalno, nekada i manipulativno sredstvo. Prema Veselinoviću, svaka televizija, posredno ili neposredno, zastupa vlasničke interese – „ako je interes samo vlast i politički uticaj i to će se pre ili kasnije materijalizovati u novcu” (Veselinović 2007: 169–185).

Televizija, kao deo i masovne i popularne kulture – ili „kulture medija”, kako je Lorens Grosberg (Lawrence Grosseberg) definiše, i slikom i tonom utiče na gledaoca – pasivno kao „ogledalo stvari kakve jesu i kakve bi trebale da budu, [...] i aktivno društvenim delovanjem.” (Janković 2011: 7). Stvaranjem namenskih, originalnih, umetničkih, audio-vizuelnih formata (pa i špica²), televizija postaje i nova platforma za umetničko izražavanje, čime je, prema Strinati „sve teže održati značajnu razliku između umetnosti i popularne kulture” (Strinati 2004: 213).

Muzika danas čini veliki procenat televizijskog sadržaja. Sve ono što je nekada postojalo samo u stvarnosti – muzička pratnja (nemi filmovi, izložbe, druženja), koncerti različitih žanrova – našlo se na televiziji. „Televizija je za muziku postala novi interpretativni prostor [...] Nov element tog prostora bila je slika, koju je trebalo staviti u skladan odnos sa muzikom” (Nikolajević 2017: 26). Jedini novi formati koji nastaju pojavom televizije jesu špice, džinglovi³ i kulisna⁴ muzika, a to su i najkraće muzičke celine koje se mogu emitovati zasebno.

2 Zanimljivo je da Sokoj – Organizacija muzičkih autora Srbije, zaštitnik muzičkog autorstva, špice prepoznaje tek u 21. veku i to kao popularnu muziku (Sokoj 2017: čl. 9), iako ih često komponuju profesionalci, autori umetničke muzike.

3 U svetu pojam *džingla* vezuje se za reklame – to je privlačan i pamtljiv song koji svojom muzičkom i/ili tekstualnom originalnošću ili zavodljivošću poziva na potrošnju/kupovinu. Kod nas, džingl je segment špice koji razdvaja delove emisije. Na primer, džingl koji vesti iz sporta odvaja od ostalih vesti u Dnevniku.

4 Kulisna muzika može trajati i po nekoliko minuta. U filmovima i serijama ona je aktivni učesnik radnje. Na radiju i televiziji njena uloga je da stvori atmosferu, pre svega prijetnosti, i najčešće se koristi u „opuštenijim” delovima zabavnih, kolažnih, dokumentarnih i drugih emisija. U informativnim programima retko je prisutna.

Za razliku od špica za filmove i serije, spotova, reklama, televizijske špice su originalni sadržaji koji se vezuju isključivo za jednu televiziju i kao takve ne mogu se emitovati na drugim audio-vizuelnim medijima. I dok je primenjena muzika u filmskim špicama „u funkcionalnom dopunjujućem odnosu” (Baronijan 2007: 12), dotle muzika (koja preuzima ulogu govora u filmu, time i popularnost replika) i video-rešenja televizijskih špica postaju identitet te televizije. Samim tim, u skladu sa odnosom prema televiziji, i špica postaje voljena i/ili simbol nečega protiv čega se treba boriti. Primer toga je špica Dnevnika 2 RTS-a, koja se emituje svakodnevno i treba da bude zanimljiva svim uzrastima, obrazovnim slojevima, ali i muzičkim sladokuscima. Iako prema Makiju (McKee) u intelektualnim krugovima „mnogi smatraju da su u suštini producenti⁵ ti koji odlučuju – a da korisnici jednostavno prihvataju sve šta im se ponudi” (McKee 2007: 2), krajnji sud ipak daju gledaoci, na osnovu čijeg suda emiter odlučuje šta će biti televizijski program.⁶

Uvodna špica Dnevnika 2 RTS-a

Bilo je potrebno skoro četiri godine donošenja odluka, zakona, propisa, osnivanja radnih grupa, izrada tehničkog elaborata, obezbeđivanja novca da tadašnja Televizija Beograd⁷ započne emitovanje stalnog⁸ programa 23. avgusta 1958. godine.⁹ Prvi zajednički program JRT-a, TV Beograd, TV Zagreb i TV Ljubljana počeo je sa emitovanjem 28. novembra 1958. godine.

Televizija u Srbiji uvedena je iste godine kada je Josip Broz Tito izabran za predsednika Republike Jugoslavije, svega petnaest godina od kada je odbačena monarhija i uvedena republika u Jugoslaviji, dvanaest godina od kada je izvršena prva nacionalizacija imovine i deset godina od kada je Tito Staljinu rekao „odlučno NE”. „Jugoslavija je na neki način morala održati priključak

5 U JMU RTS urednici odlučuju o sadržaju programa.

6 Radio-televizija Srbije, kao javni medijski servis, ima obavezu da se ne osvrće na rejtinge, posebno kada su u pitanju sadržaji iz kulture, već da osmišljavanjem kvalitetnog programa informiše, edukuje, zabavi i pridobije novu publiku.

7 Prema dostupnim podacima, krajem šezdesetih godina broj televizijskih prijemnika, zbog cene, na području grada Beograda iznosio je svega oko 800 (Popović i dr. 1984: 106).

8 Na telopu tog dana pisalo je „Eksperimentalni program”. Ipak se ovaj datum uzima kao početak emitovanja redovnog programa TV Beograd.

9 U improvizovanom TV studiju Visoke tehničke škole u Beogradu od 7. do 17. jula 1956. godine emitovan je prvi domaći TV program. Beograđani su mogli da gledaju vesti, intervjue i dokumentarne filmove na malim ekranima koji su bili izloženi na javnim mestima. Treba dodati da je još pre početka stalnog programa 17. avgusta 1958. godine, obavljen prvi direktan sportski prenos utakmice mladog i starog tima Crvene zvezde (Lazić, n. d.).

sa svetom u tom pogledu. Međunarodna, svetska i evropska politička situacija i zbivanja vezana i za našu zemlju bili su značajan faktor i potvrda o potrebi za uvođenje i razvoj televizije” (Popović i dr. 1984: 99). Rukovodstvu zemlje televizija je bila veoma važna – zbog ugleda u svetu, ali i u širenju, pre svega njima važnih, informacija.

Od prvog dana Televizije Beograd, a kasnije Radio-televizije Srbije, drugi ili glavni, kako često nazivaju Dnevnik, emituje se na prvom programu. To je ujedno i prvi emitovani program, a samim tim je i špica Dnevnika 2 prva i najdugotrajnija špica neke emisije na programu današnjeg RTS-a. Drugi Dnevnik u početku je emitovan od 20 sati, da bi se kasnije prešlo na emitovanje pola sata ranije. Ono što povezuje u vizuelnom smislu sve špice Dnevnika 2 je globus, prikaz Zemljine kugle – rotirajući ili njegov 2D prikaz. Za muzičke podloge špica zajednički je jedino četvrtinski takt.¹⁰

U periodu od 1958. do 1978. godine Dnevnik 2 promenio je tri špice. Prva špica trajala je 20 sekundi. Animaciju, crno-beli globus koji se okreće, osmislio je Andrija Žic. Špica je rađena „filmskim trikom”, umnogome ručno. Muzičku podlogu potpisuje Milan Ristić.¹¹ Sa biografskim karakteristikama – društveno-politički radnik ili učesnik NOR-a, te dve decenije direktori Televizije Beograd bili su Mirko Tepavac, Dušan Popović, Zdravko Vuković (u njegovo vreme počinje emitovanje programa u koloru, kao i drugog programa TV Beograd 31. decembra 1971. godine).

S obzirom na to da se sva izdanja Dnevnika 2 u potpunosti čuvaju tek od 1988. godine, kao i da je sve što je rađeno na filmu sačuvano u delovima, tj. storijama, da mnogi snimci nisu prebačeni sa filma na današnje TV formate, da je ono što je prebačeno često bez tona,¹² kao i da se ni na filmu nije uvek čuvala špica Dnevnika 2, ne može se pouzdano reći kada je počela da se emituje druga špica. Izvesno je da u Dokumentaciji RTS-a ova špica postoji pred Dnevnik 2 od početka 1966. godine. Ona je vizuelno korespondirala sa prvom špicom, bila je nešto modernizovana, ali je zamenjena muzika koju je komponovao, prema rečima kompozitora Radeta Radivojevića, kompozitor

10 Sve špice dostupne su na YouTube kanalu: https://www.youtube.com/watch?v=uoK7_Ddw-h0

11 Prema podatku iz TV emisije JMU RTS-a *Trezor* – *Dan prvi*, muzika je preuzeta iz simfonij-skog dela Milana Ristića, bez precizne naznake o kom delu je reč. Kompozitor Milan Ristić (1908–1982), đak *Praške škole*, napisao je devet simfonija i druga dela.

12 Tokom rada na filmskim trakama, odvojeno su snimani slika i ton. Mnoge tonske trake nisu sačuvane, posebno posle bombardovanja 1999. godine i *petog oktobra*. Mnoge trake, posle toliko vremena, nemoguće je restaurirati.

Konstantin Babić.¹³ I ova špica je crno-bela, i vizuelno predstavlja globus koji rotira. Trajala je desetak sekundi. Sredinom sedamdesetih godina 20. veka, sa filma se u TV Beograd prešlo na snimanje na Q trakama.

Na medijskom nebu, 1970. godine, prvi put se pojavljuje medijska stanica izvan sistema državnih elektronskih medija. Bio je to Radio Studio B. Od 1996. godine, osnivačka prava ove kuće prelaze na Skupštinu grada Beograda. Treća špica, korišćena je kratko, svega nekoliko meseci 1978–79. godine. Ne postoji dostupan podatak o autoru ovog dizajnerskog rešenja špice, ali je pretpostavka da je dizajn uradio neko iz sektora grafike, *in house* (Popović 2017: 154). Muzika je preuzeta iz druge špice, tj. delo je autora Konstantina Babića. Nešto su izmenjeni kraj i početak, pa traje 12 sekundi. Ova špica je u osnovi takođe imala globus, ali je on predstavljen dvodimenzionalno. Vizuelno je jasno asocirala na znak Ujedinjenih nacija. Ovde prvi put vidimo pokušaj korišćenja boje – tamnocrvene. „Glazbena podloga za Dnevnik odbačena je u skladu sa promišljanjem da simfonijski aranžman i monumentalna melodija pobuđuju osećaj važnosti o onome koji prati sliku što slijedi” (Matešić 2011: 59).

Nova, četvrta špica, prepoznatljiva po globusu koji „ispisuju” tačkice, počela je da se emituje 24. maja 1979. godine. Razlog za promenu špice bila je odluka menadžmenta kuće (direktor Milan Vukos, 1972–85), da i informativne emisije treba emitovati u koloru. Bila je to prva animirana špica. Kao idejni tvorac potpisuje je Nenad Čonkić, kao reditelj Dejan Karaklajić. Muziku je komponovao Zoran Simjanović, koji je tadašnje reditelje nagovarao da komponuje muziku za njihova ostvarenja, iako je bilo jeftinije da se muzika koristi sa ploča:

Onda sam počeo sinhronizaciju sa mojim orguljama Elca iz 60-ih godina i sa Reox magnetofonom, to je jedino što je bilo, i to je bilo strašno jeftino, kao muzički saradnik. (RTS, Momčilović 1985)

Namenski komponovana špica za Dnevnik 2, trajala je 14 sekundi.

Muzika tačkaste špice zasnovana je na sinkopiranom ostinatu koji se kreće po tonovima septakorda drugog stupnja molske lestvice naniže, [...] da bi

13 Konstantin Babić (1927–2009) komponovao je preko sto solističkih, kamernih, vokalno-instrumentalnih dela inspirisanih džezom, folklorom i popularnom muzikom, često obogaćenih humorom.

se u drugom delu, uz ostinato, čuli i ležeći tonovi u violinama, u kadenci modalnog zvuka. (Milićević 2016: 62)

Ova špica, za kratko vreme, treba da uvede u centralnu informativnu emisiju RTS-a. Harmonski, melodijski i ritmički, špica počinje od najvišeg tona, spušta se naniže, prve četiri note se ponavljaju, ali po zvučnom trajanju su mnogo duže nego one koje slede. Takav je i koncept samog Dnevnika 2 – počinje foršpanom od 3–4 najvažnije vesti, potom ih razrađuje širim izveštajima, intervjuima i sl. Kao i špica, i informacije u Dnevniku postaju ležernije što se bliže kraju – kultura, sport i vreme. Ova špica je i najdugovečnija – trajala je do oktobra 1992. godine, korišćena je kratko i krajem devedesetih godina 20. veka, do 5. oktobra, da bi, redizajnirana (vizuelno i zvučno), ponovo našla mesto na malom ekranu od 2010. godine do danas. U tom periodu dva puta su menjani formati na kojima se snimao materijal. Sredinom osamdesetih godina prošlog veka radilo se na C-trakama, a ubrzo zatim prešlo se na ju-matik (U-matic).

Godine 1990. Televizija Beograd dobija konkurenciju – Televiziju Studio B. Od 1992. do 2010. godine, špica Dnevnika 2, shodno burnim godinama, menjana je nekoliko puta. Peta špica, iz 1992. godine, nastala je u godini kada je stvorena nova država – raspadom SFRJ nastala je Savezna Republika Jugoslavija, koju su činile Republika Srbija i Republika Crna Gora. Tada je od TV Novi Sad, TV Beograd i TV Priština formirano Javno preduzeće Radiotelevizija Srbije. Direktor RTS-a tada je bio Dobrosav Bjeletić. Kao autori ove špice Dnevnika 2 potpisuju se Milan Peca Nikolić¹⁴, Vera Galić i Goran Patlić, i klavijaturista i kompozitor Aleksandar Saša Lokner¹⁵. Špica je trajala 35 sekundi. Muzika počinje lagano, lenjo, melodijska linija je ravna, potpuno suprotno od onoga šta treba da najavi centralnu informativnu emisiju. Tek od dvadeset pete sekunde špica dobija ritmičnost i tempo i izvesnu dramatičnost. Vizuelno je predstavljen metalni globus na tamnoj pozadini, koji rotira i liči na globus iz špica iz mnogo ranijih epoha.

Od 1994. godine, Televizija Beograd dobija novu konkurenciju. Prvo je osnovana TV Pink, a nekoliko meseci kasnije i BK televizija, čime je bespoštedna trka za gledaoce i rejtinge mogla da počne. Slobodan Milošević, predsednik

14 Milan Peca Nikolić vlasnik je produkcijske kuće Revision od 1992. godine, u okviru koje je urađena ova špica.

15 U telefonskom razgovoru 27. januara 2020. godine, Aleksandar Saša Lokner je potvrdio da je trebalo da muzika za špicu podseća na muziku *Vangelisa*, kao i da su osmišljene varijante špice i za TV Novi Sad i TV Priština.

Srbije, 1996. godine postaje predsednik SR Jugoslavije. V. d. predsednika je Dragan Tomić, a krajem godine Milan Milutinović. Direktor Televizije bio je Dragoljub Milanović, a urednik Informativnog programa Milorad Komrakov.

Tada, krajem 1996. godine, nastaje šesta špica, koju je vizuelno osmislio i uradio Luka Spaić¹⁶. Muziku za ovu špicu, koja je trajala 15 sekundi, komponovao je Dušan Karuović – prema izjavi Dragana Kolarevića, tadašnjeg urednika i voditelja Dnevnika 2, a koji je učestvovao u odobravanju te špice, pre puštanja u emitovanje. Pre emitovanja, špica je morala da bude prerađena jer su se previše videle genitalije prikazane statue, pa je njih kasnije prekrrio svetlosni zrak. Uz špicu i vesti dana urađeni su i džinglovi za vesti iz sveta, sporta, kulture. Špica je, slično telopu s početka emitovanja TV Beograd, prikazivala rotiranje statue Pobednika zlatne boje, na tamnoj pozadini, koji se pretapa u rotaciju Zemljine kugle. Muzika je imala uzlaznu melodijsku liniju i dozu pompeznosti sa izrazitim perkusijama na kraju. U to vreme, tehnološki, prešlo se sa jumatika na beta kasete.

„Tačkasta” špica (sedma po redu) ponovo je uzeta za najavu Dnevnika 2 tokom 1999. i 2000. godine, da bi 5. oktobra špica bila zamenjena u vreme v. d. direktora Nenada Ristića. Razloga za ovu promenu nema. Najverovatnije je da je zbog burnih događanja – sankcija, bombardovanja – rešeno da se za početak Dnevnika 2 uzme špica koja se do tada pokazala kao najbolja.

O naredne tri špice zna se najmanje. I za prethodne špice bila je potrebna velika upornost i brojni razgovori sa svedocima televizijskog i muzičkog života da se sazna ko su njihovi kompozitori. U Organizaciji muzičkih autora Srbije – Sokoju, evidentirano je jedino autorstvo Zorana Simjanovića za špice, džinglove i kulisnu muziku Dnevnika 2 od 2011. godine.¹⁷

Osma špica plave boje u osnovi, imala je prikaz planete koja je iscrtavana svetloplavim linijama i više je imala dvodimenzionalni karakter. Muzika je neubedljiva, tek pred kraj ima uzlaznu melodijsku liniju. Špica je trajala 19 sekundi.

16 Prema rečima Luke Spaića, zaposlenog u Grafici JMU RTS, tadašnji direktor Dragoljub Milanović na prvom konkursu prihvatio je rešenje Luke Spaića, ali je konkurs ipak oboren. Na drugom konkursu pobedilo je isto rešenje, ali je ceo projekat rađen izvan kuće, u tzv. spoljnoj produkciji.

17 Prepiska mejlom sa Natalijom Matijević, koordinatorom Službe za dokumentaciju i raspodele, vodila Nikoleta Dojčinović 17.01.2019. godine.

Deveta špica, iz 2002. godine (ova i sledeća u vreme direktora Aleksandra Crkvenjakova), prezentovana je kada i novi studio. Imala je u osnovi crvenu kocku koja je rotirala. To je i jedina špica u kojoj kocka asocira na Zemljinu kuglu. Na kocki je belom bojom ispisan broj 2, a jedan ćošak kocke je teget boje. Trajala je 14 sekundi. Melodijska linija nema niti izrazite uspone, niti padove. O ovoj špici nema mnogo podataka. U to vreme, sa beta kasete prešlo se na di-vi-si trake (DVC Pro). Godine 2002. intenziviran je rad Tribunala u Hagu i počelo je suđenje Slobodanu Miloševiću. Reklo bi se da je tražena nova špica koja je pratila i redizajniranje Studija Dnevnika 2. Izgled studija u javnosti je negativno ocenjen – ličio je na „kokošja jaja”. Ubrzo je izgled studija promenjen, kao i špica Dnevnika 2.

Špica iz 2003. godine (od 31.12.2003), deseta po redu, rađena je u godini kada je formirana nova država istih članica, ali u mnogo labavijem savezu – Državna zajednica Srbija i Crna Gora. RTS-u, nacionalnoj televiziji članice nove države – Srbije, bio je neophodan i nov vizuelni identitet. Autor ove špice je tadašnji šef grafike Predrag Mihajlović, dok nema podataka ko je napisao muziku. Na špici su dominantne bela, plava i žuta boja. Špica traje 15 sekundi, a muzika u osnovi ima ono potrebno za najavu informativne emisije – tempo, ritmičnost, pompeznost, himničnost, melodiju uzlazne linije.

RTS počinje da koristi internet od 2006. godine. Prvi snimak iz inostranstva poslao je snimatelj Dejan Jovanović na server Vlade Republike Srbije. Iste godine, počinje se i sa slanjem TV materijala na server RTS-a. Od 2008. godine polako se uvode Panasonic kamere sa karticama, čime prestaje snimanje na DVC Pro trakama. Jedanaesta, najnovija špica, iz 2010. godine u osnovi je „tačkasta” špica korišćena u periodu od 1979. do 1992. i od 1999. do 2000. godine. Autor muzike ostao je Zoran Simjanović, dok je vizuelni identitet osmislio Kreativni tim RTS-a na čelu sa Borisom Miljkovićem. Kao i u nastajanju svih prethodnih špica, i ovaj put aktivno je učestvovao direktor RTS-a – tada je to bio Aleksandar Tijanić.

Muzika špice Dnevnika 2 kao simbol ljubavi i mržnje

Kada kažemo „špica Dnevnika 2” – prvo na šta pomislimo je njena muzika. Svako od nas muziku može „poneti” u svojoj glavi i kasnije je, bolje ili lošije, reprodukovati. Tako je i muzika za špice Dnevnika 2 mnogo prepoznatljivija u odnosu na svoj video-prikaz. U odnosu na ostalih pet špica, treća/sedma – „tačkasta” – špica je najprepoznatljivija. Moguće je da je razlog dužina emi-

tovanja – ukupno je na našim ekranima više od dve decenije. Iako su u turbulentno vreme ratova na prostoru bivše Jugoslavije korišćene i druge špice, „tačkasta” špica je, izvesno, u nekim trenucima društvenih promena postala simbol otpora. U fazama promena, u jednom trenutku Televizija postaje bastion zla, a bastion sreće i blagostanja – Studio B. „Interesantna stvar je bila da je u te dve pozicione i opozicione televizije, na obe išle moje špice [...] međutim onda su skinuli ovi, pa su skinuli ovi.” (RTS, Trezor).

U vreme protesta, na trasi šetnje pod nazivom „#1 od 5 miliona” ili „Stop krvavim košuljama”, kod RTS-a, demonstranti emituju muziku „tačkaste” špice. „Ispred RTS-a su okupljeni pustili špicu Dnevnika 2, kao i inserte iz Dnevnika. Vikali su „Ua” i puštali pesmu *Ovo je zemlja za nas*” (Gedošević, BLIC 7846: 6).

Nastajanjem drugih medija i platformi, kao i mobilnih telefona, muzika postaje još više eksploatisana. Ne samo da se u skladu sa tim menjaju i pravni propisi, posebno u oblasti autorskih prava, već se i provajderi sve više trude da zaokupe pažnju, ali i udovolje zahtevima korisnika. Mobilni telefoni postali su deo svakodnevnog života. Popularnost nekoga ili nečega utvrđuje se, najpre, preko internet platformi dostupnih putem stalno prisutnih mobilnih telefona. Špica Dnevnika 2 svoju popularnost beleži i tako što postaje melodija zvona (ringtone). O tome se, najpre, može saznati preko foruma. Tako na *Benčmark forumu* (*Benchmark forum*) saznajemo u objavi iz novembra 2002. godine da je učesnik diskusije koristio kao melodiju zvona špicu Dnevnika 2 i ranije, „ali da ju je izgubio”.¹⁸

Špice, pa i one informativnih emisija, sa „malih ekrana” u svetu stižu i do koncertnih podijuma, gde orkestar izvodi muziku, bez televizijske slike i konteksta koji nastaje prilikom emitovanja na televiziji. Od domaćih autora, niko se još nije usudio da u program svojih koncerata uključi i aranžirane špice za veći ansambl, kao što je to npr. uradio Radijski simfonijski orkestar jugozapadne oblasti Nemačke (Southwest German Radio Symphony Orchestra), uz dirigenta Ilana Volkova, oktobra 2017. godine. Naziv koncerta bio je „Vesti u muzici” („The News In Music” / „Tabloid Lament”). S obzirom na to da se danas mnoge stvari, pa i koncerti, emituju preko interneta, da se Dnevnik 2 redovno postavlja na sajt RTS-a, povećava se interesovanje za primenjenu muziku, pa i muziku najkraćih televizijskih formata – pre svega televizijskih špica, a samim tim raste i njihova popularnost.

18 Forum: „Dnevnik 2 – Melodija za Nokiju” (2002).

Zaključak

Sledeći ideju Tima Vola (Tim Wall) da je popularna muzika više od zvuka, više od robe, više od konzumiranja i jednostavne priče iz istorije (Wall 2003: 234), pozabavila sam se ulogom džinglova, špica i kulisne muzike na televiziji. Ovi mikroformati, iako se čine u prvi mah manje bitnim od sadržaja emisija kojima prethode i u koje uvode ili ih najavljuju, bitan su televizijski segment. Njihovo emitovanje, kao svojevrsni Pavlovljevi refleksi, dozivaju na gledanje sadržaja, ili naprotiv, pokreću ruku ka upravljaču da bismo promenili program.

U odnosu na filmske, serijske ili špice za reklame, televizijske špice nemaju verbalne, tekstualne poruke, „sladunjave” songove ili delove dramske radnje. Tako ogoljene, lako su pokazivale kvalitet, ali i umetničke domete autora.

Špica Dnevnika 2 RTS-a netipičan je primer televizijskih špica jer izrasta izvan svoje funkcije. Neprimetno, postala je tihi, ali uporni, zvučni i vizuelni dokument promena u razvoju televizijske tehnologije, ali i društvenih i političkih promena koje su se događale na prostoru bivše Jugoslavije, a potom i Srbije. Iako ova špica nikada nije imala pretenzije da bude više od špice – prave kombinacije zvuka i slike – uvek je bilo prestižno raditi je. S obzirom na brojnost i termine emitovanja, kompozitori imaju zadovoljavajuću naknadu za autorska prava. U svetu, a sve više i kod nas, sve brojnije su produkcijske kuće koje nude „paket” džinglova, špica i sve neophodne muzike, da bi se ostvario jedinstveni audio-vizuelni koncept, odnosno identitet emisije ili TV kuće. To rade sa manje ili više uspeha. Sa druge strane, gledaoci „sude” autorima i njihove melodije koriste na različite načine. Najbolji primer za to je „tačkasta” špica Zorana Simjanovića, koja je na RTS-u, sa manjim ili većim prekidima, skoro četvrt veka. Ona je uz nas kao melodija zvona mobilnog telefona ili kao način protesta.

Bez obzira na to o kojoj televiziji se radi, izradom špica, posebno za informativne emisije, ukazuje se na to kakva je uređivačka politika kuće, samim tim i na odnos prema etici, esteticima, ali i vezi sa političkim strukturama.

Literatura

- Baronijan, V. (2007) *Muzika kao primenjena umetnost*. Beograd: Radio-televizija Srbije.

- Gedošević, L., Milutinović, A. (2018) „Još jedna protestna šetnja”, *BLIC* 7846: 6.
- Grossberg, L. (2006) *Mediamaking: Mass Media in a Popular Culture*. London and New Delhi: SAGE Publications.
- Janković, S. Aleksandar (2011) *Dug i krivudav put – Bitlsi kao kulturni artefakt*. Beograd: RED BOX.
- Kastels, M. (2009) *Moć komunikacija*. Beograd: CLIO.
- Matešić, E. (2011) *Kratke forme za dugo sjećanje*. Zagreb: Meandarmedia.
- McKee, A. (2007) *Beautiful Things in Popular Culture*. London: Blackwell Publishing Ltd.
- Milićević, A. (2016) *Televizijski opus primenjene muzike Zorana Simjanovića – elementi stila*. Master rad, Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Nikolajević, S. (2015) *Muzika i televizija – umeće i/ili umetnost*. Kragujevac: FILUM.
- Popović, I. (2017) *Vizuelni identitet u funkciji strateških ciljeva Javnog Radio-difuznog servisa: RDU RTS*. Doktorska disertacija. Beograd: Univerzitet umetnosti – Fakultet dramskih umetnosti.
- Popović, V. i dr. (1984) *Iz istorije televizije Beograd*. Beograd: Televizija Beograd.
- Strinati, D. (2004) *An Introduction to Theories of Popular Culture*. London i Njujork: Routlege.
- Veselinović, D. (2007) „Jedan besmislen eksperiment: Da li je televizor član porodice?”, *Zbornik radova Fakulteta dramskih umetnosti* br. 11–12: str. 169–185.
- Wall, T. (2003) *Studing popular music culture*. London: ARNOLD

Video i vebografija

- Benchmark forum (2002) Tema: „Dnevnik 2 – Melodija za Nokiju”, dostupno na: <https://forum.benchmark.rs/showthread.php?11733-quot-Dnevnik2-quot-melodija-za-Nokiju> [Pristupljeno 10.01.2019].
- Lazić, R. (n. d.) „Estetika TV režije – estetika televizije”, dostupno na: https://www.rastko.rs/filmtv/lazic_etvr/etvr_uvodna.html [Pristupljeno 16.01.2019].
- Meadowcroft, T. “Insight: ‘Le Sacre Du Primetime’”, dostupno na: <https://www.australianmusiccentre.com.au/article/insight-le-sacre-du-primetime-sup-1-sup> [Pristupljeno 05.01.2019].

- Momčilović, V. (1985) TV emisija: Primenjena muzika Zorana Simjanovića-muzika na ekranu. Beograd: Dokumentacija RTS-a.
- REM (2015) „Jačanje medijskih sloboda – analiza medijskog tržišta u Srbiji”. Beograd: Ipsos Strategic Marketing, dostupno na <http://www.rem.rs/uploads/files/PDF/6529-Analiza%20medijskog%20trzista%20u%20Srbiji%20-%20final.pdf> [Pristupljeno 24.01.2019].
- Sokoj (n.d.) „Organizacija muzičkih autora Srbije – Plan raspodele”, Čl. 9, dostupno na: <https://www.sokoj.rs/propisi/plan-raspodele> [Pristupljeno 11.01.2019].
- Trezor (2012) TV emisija Primenjena muzika Zorana Simjanovića, Muzika novih ideja. Beograd: Dokumentacija RTS-a.

Informanti

- Kolarević, Dragan. E-mail „Špica sa Pobednikom”, 10.01.2019.
- Lokner, Aleksandar Saša. Razgovor vođen 27.01.2020. godine.
- Matijević, Natalija. E-mail Nikoleti Dojčinović. „urgentno, muzika, špica D2”, 17.01.2019. godine.
- Radivojević, Radivoje Rade. Razgovor vođen 11.01.2019. godine.
- Spaić, Luka. Razgovor vođen 19.01.2019. godine.

DNEVNIK 2 INTRO: WITNESS OF SOCIAL AND MEDIA CHANGES

Abstract

Intros, as one of the shortest audio-visual television forms, have existed since the very beginnings of television. RTS Dnevnik Intro is the longest-running domestic television intros. Over the decades of existence, for the most-watched television show, first TVB and then RTS, the Dnevnik 2 intro has been carefully designed and modified at special times – either because of political developments and changes in the country or the TVB / RTS system, or due to advances in media technologies. This paper examines the moments that led to the changes in the Dnevnik 2 intros, thus making it a “silent” witness to history. Given that television is a mass medium, this paper addresses the dilemma of whether creativity for television is only in the realm of mass/popular culture or art, in particular, e.g. music, composed by professional musicians/artists. Music on television is treated as applied in the sense that it adapts to a more important image and action (in film, series, documentaries and other shows). Television intros (with shorter jingles and subordinate to other TV content – backstage music) are the shortest formats created specifically for a particular medium, thus becoming a symbol of the show as well as of the media platform. The acknowledgment of the importance of intro’s musical authorship is also provided by SOKOJ – the Organization of Music Makers of Serbia, setting a high coefficient for monetary compensation for their use. Concerning movie intros, which also use speech, in television, music plays the role of speech. Considering the role and importance it receives, this paper examines whether the RTS Dnevnik 2 intro has a “life outside of television”, how the music is being used – as concert content, a favorite music theme, or a symbol of political resistance. This paper focuses on the creative work of the composers of Dnevnik 2 intros, who were anonymous until their intros got published, except for Zoran Simjanović.

Keywords

television, intro, Dnevnik 2 (Evening News), applied music, popular culture